

Lapin ELY-keskus
PL 8060
96101 Rovaniemi
kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi

LAUSUNTO

16.5.2024

Dnro 166/2024

Lausuntopyyntö 12.4.2024, LAPELY/5088/2023

ROKAMO-NÄLKÄMÄ TUULIVOIMAHANKKEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Suomen Voima Oy suunnittelee Kemijärvelle tuulivoimahanketta, jonka vaikutusalue ulottuu myös Sallaan ja Pelkosenniemelle. Pinta-alaltaan noin 2 000 hehtaarin tuulivoimala-alue sijaitsee noin 22 kilometriä Kemijärven keskustaaajamasta koilliseen ja rajautuu Sallan kuntarajaan. Hankkeessa suunnitellaan enintään kahdeksaa (8) tuulivoimalaa, joiden yksikköteho on 7–10 MW ja kokonaiskorkeus on enintään 300 m. Hankkeen sähkönsiirto on suunniteltu toteuttaa noin 29 km pituisella 110 kV:n voimajohdolla tuulivoimala-alueelta Kemijärven Isokeron sähköasemalle. Tuulivoimaloiden lisäksi alueelle rakennetaan sähköasema, tarvittavat huoltotiet ja maakaapelointi voimaloiden välille.

YVA-menettelyssä tarkastellaan seuraavia vaihtoehtoja:

Vaihtoehto VE0: Hanketta ei toteuteta.

Vaihtoehto VE1: Tuulivoimala-alueelle rakennetaan kahdeksan (8) tuulivoimalaa. Voimaloiden kokonaiskorkeus on enintään 300 metriä, napakorkeus enintään 200 metriä ja lavan pituus enintään 100 metriä. Voimaloiden yksikköteho on 7–10 MW ja hankkeen kokonaisteho enintään 80 MW.

Sähkönsiirto VE A: Hankkeen sähkönsiirto toteutetaan rakentamalla Rokamo–Nälkämä–Isokero 110 kV:n voimajohto Kemijärven Isokeron sähköasemalle. Voimajohdon kokonaispituus on noin 29 kilometriä, josta noin kahdeksan kilometriä sijoittuu uuteen maastokäytävään ja noin 21 kilometriä nykyisen Isokero–Kursu 110 kV:n voimajohdon rinnalle uusiin pylväisiin.

Suunnittelualue sijoittuu Hirvasniemen paliskunnan alueelle, paliskunnan keskiosaan. Hankealue rajautuu Sallan paliskuntaan. Hirvasniemen paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 2300 ja paliskunnassa on 68 poronmistajaa. Aluetta käytetään kevät- ja talvilaitumena. Porojen kevtälaidunkierto kohti pohjoisempaa olevia kevät- ja kesälaidunalueita sekä syyslaidunkierto takaisin kohti etelää kulkee alueen poikki. Hankealueen pohjoispuolella on Ahmakankaan erotusaitapaikka, jota on käytetty vasanmerkintään. Sallan paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 5300 ja poronmistajia on 176. Paliskuntien poronhoito perustuu luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laiduntamiseen laidunkiertonsa mukaisesti. Paliskunnilla on jo kokemusta tuulivoiman rakentamisesta ja vaikutukset porojen laiduntamiseen ja poronhoitoon ovat olleet kielteiset. Paliskunnilla on suuri huoli siitä, miten vasoma-alue entisestään vähenee ja miten laidunkierto estyy ja muuttuu. Alueella olevien tuulivoimateollisuusalueiden ja hankkeiden yhteisvaikutukset huolestuttavat paliskuntaa. Paliskunnan kanta hankkeeseen on kielteinen.

Poronhoito on merkittävä elinkeino Kemijärvellä. Elinkeinolla on paljon paitsi välittömiä, myös välillisiä työllisyys- ja talousvaikutuksia mm. lihan jalostuksessa ja matkailussa. Poro ja poronhoito ovat tärkeä osa alueen kulttuuria, kulttuuriperintöä, matkailumarkkinoinnissakin käytettävää imagoa ja matkailupalveluita. Poronhoidolla on keskeinen rooli pohjoisen Suomen omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja ruokaturvan ylläpitämisessä. Elinkeino merkitys etenkin sivukylien asuttuna pitämiseksi, elinvoimaisuudelle, turvallisuudelle ja maisemakuvalle on suuri.

Poronhoitolaki ja maakuntakaavat

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990): ”Poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta” (PHL 3§). Poronhoitolain 53 §:n mukaan: ”suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa.” Hankkeen sähkönsiirron alueella on Metsähallituksen hallinnoimia valtion maita. PHL 53 §:n mukaiset neuvottelut tulee järjestää asianmukaisesti.

Voimassa olevan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan yleismääräys edellyttää seuraavaa: ”Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet. Valtion maiden osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa.” Alue on maakuntakaavassa merkitty tuulivoimapotentiaalisesti alueeksi. Merkinän määräyksen mukaan ”Alueen käyttöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon alueen poronhoidon edellytykset”. Hankkeen vaikutusalueelle on maakuntakaavassa merkitty poronhoidolle erityisen tärkeitä kohteita, erotusaitoja, joiden alueen suunnittelussa on turvattava poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että poronhoidon kannalta erityisen tärkeille kohteille voi johtaa pitkiäkin porojen kuljetusreittejä ja niihin liittyviä poroaitoja.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 32 §:n mukaan maakuntakaavan on oltava ohjeena yleiskaavaa laadittaessa ja muutettaessa. MRL 39 §:n mukaan yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon kunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset. Yleiskaava ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa. Poronhoitajilla on alueella poronhoito-oikeus, he ovat oikeudenhaltijoita, joille ei saa hankkeen kaavalla aiheuttaa kohtuutonta haittaa. Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (MRL 9 §). Poronhoidon nykytila ja toiminta kaava-alueella ja sen vaikutusalueella tulee kuvata. Vaikutukset poronhoidolle tulee arvioida osallistaen alueen paliskunta.

Laki ympäristövaikutusten arvioinnista (YVAL 252/2017) velvoittaa alueella toimivaan elinkeinoon kohdistuvien vaikutusten selvittämiseen. Paliskuntain yhdistys katsoo, että poronhoitoon kohdistuu vaikutuksia, jotka voivat olla merkittäviä ja näin ollen ne on selvitettävä YVA-menettelyssä. Tämä on tunnistettu YVA-ohjelmassa.

Vaikutukset poronhoidolle

Poronhoito on ekstensiivinen maankäyttömuoto, jonka kannattavuus perustuu laajoihin laidunalueisiin ja porojen luontaisen laidunkierron mukaiseen vapaaseen laiduntamiseen. Paliskunnan toiminnalliseen ympäristöön kuuluvat erilaiset laidunalueet (mm. kesä, talvi, rykimä, vasoma), ja niille siirtymiseen käytettävät alueet, sekä paliskunnan poronhoidon toiminta-alueet ja infrastruktuuri (mm. kuljetusreitit, erotusaidat, kämpät, laidunkiertoaidat ym.). Paliskunnan toiminta on suunnitelmallista elinkeinon harjoittamista. Kaikki paliskunnan alueelle tuleva uusi toiminta vaikuttaa poronhoitoon, sillä paliskunta eri osineen on yhtenäinen toimintaympäristö. Eri alueiden merkityksen suuruus vaihtelee paliskunnan sisällä.

Tuulivoimahanke aiheuttaa suoria ja epäsuoria laidunmenetyksiä Hirvasniemen ja Sallan paliskunnille. Hankealue on porojen kevätlaidunaluetta ja vasoma-aluetta sekä syys- ja talvilaidunta. Hankealue

rajautuu Sallan paliskuntaan. Rajalla ei ole aitaa eli paliskuntien porot voivat laiduntaa molemmin puolin. Porojen laidunkierto kulkee alueen läpi sekä syksyllä että keväällä. Hankealueen pohjoispuolelle sijoittuu Ahmakankaan erotusaitapaikka. Poroja on aiemmin käsitelty aidassa kesällä vasanmerkinnässä. Vasanmerkintä on edeltävinä kesinä vaikeutunut ja estynyt kokonaan Nuolivaaran tuulivoimateollisuusalueen rakentamisen vuoksi.

Useiden pohjoismaisten tutkimusten mukaan porot välttävät ihmistoiminnan aiheuttamaa häiriötä, ja ovat sille herkkiä etenkin kevättalvella, vasoma-aikana ja sen jälkeen pienten vasojen kanssa (Skarin & Åhman 2014, Skarin ym. 2015, Skarin ym. 2018, Skarin ym. 2021). Etenkin Ruotsissa on tutkittu poronhoidolle aiheutuvia vaikutuksia tuulivoiman osalta. Skarinin ym. (2015) mukaan vasomisaikana porovaatimet välttivät tuulipuistoja niiden rakentamisaikana jopa 3,5 km päähän alueesta. Porojen laidunalueen välttämistä ilmeni sekä elinpiirin valinnan tasolla, että elinpiirin sisällä tapahtuvalla laitumen valinnan tasolla. Porot myös lakkasivat käyttämästä tai käyttivät vähemmän tuulipuistojen läheisistä vaikiintuneista kulkureiteistään ja liikkuivat nopeammin alueen poikki, mikä kielii stressistä (Skarin ym. 2015). Tuulivoiman aiheuttama häiriö (melu ja liike) porojen laiduntamiselle vasoma-aikana on todettu myös pysyvän hankkeiden toiminnan aikaisena (Skarin ym. 2018). Tällöin aiheutuu välillisiä laidunmenetyksiä laajemmalla alueella kuin itse hankealue. Mikäli laidunresurssi esimerkiksi kulumisen vuoksi vähenee alueelta ja alue muuttuu rauhattomaksi, on mahdollista, että porot eivät pysy alueella myöskään syksyllä ja syystalvella. Tämä johtaa siihen, että poronhoito tulee järjestää alueella uudelleen, mikä vaatii työtä ja mahdollisesti uusia poronhoidon rakenteita. Tutkimuksen mukaan tuulivoimatuotanto yhdessä muun maankäytön kanssa vaikutti negatiivisesti porojen ja poronhoidon optimaaliseen laidunten käyttöön myös syksyllä ja talvella ja muun muassa porokolarit ja petovahingot, sekä poronhoitotyöt lisääntyivät (Skarin ym. 2021).

Laidunten vähentyessä, pirstoutuessa ja käytettävyyden heiketessä muuten, porojen laidunnuspaine lisääntyy muilla alueilla ja laitumet kuluvat epätasaisesti. Tämä voi johtaa siihen, että porojen teurastuotto (vasaprosentti) alenee, teuraspainot alenevat ja porotalouden lihantuotto kärsii. Toisaalta poroja voidaan joutua ottamaan lisäruokinnan piiriin entistä aiemmin, jos ne pyrkivät lähtemään normaaleilta laidunalueiltaan pois tai jos ne eivät saa tarpeeksi ravintoa kuluneilta laidunalueilta. Aikaistunut lisäruokinta tarkoittaa lisäkustannuksia ja elinkeinon kannattavuuden heikkenemistä edelleen. Hanke voi aiheuttaa porojen siirtymisen alueille, missä ne aiheuttavat haittaa, viljelyksille ja vakituiselle asutukselle. Tämä on poronhoitolaissa kiellettyä, joten paliskunnalle aiheutuu lisätyötä ja kustannuksia porojen siirtämisestä, vahinkojen estämisestä ja korvaamisesta. Lisäksi aiheutuu ristiriitoja asukkaiden kanssa. Porojen siirtyminen vaikeuttaa poronhoitotyötä ja lisää niiden kustannuksia. Rauhallisilta laidunalueilta vilkkaille pääteille johtavat tiet, jotka pidetään talvellakin auki, johdattavat porot suuremman kolaririskin alueille, päätiestölle. Toiminta-ajan lisäksi myös rakentamisaikana on paliskuntien mukaan tapahtunut porokolareita tuulivoimahankealueilla. Tuottava porokarja heikkenee ja vähenee, mitä porokolareista saatava korvaus ei kata. Hirvasniemen paliskuntaa huolestuttaa myös porojen siirtyminen entistä enemmän naapuripaliskuntaan.

Myös hankkeeseen liittyvä voimajohto vähentää ja pirstoo laitumia, vaikuttaa porojen laidunnukseen ja voi vaikeuttaa poronhoitotyötä. Paliskuntien kokemuksen mukaan porot eivät mielellään laidunna voimajohtojen alla. Paliskuntien kokemuksen mukaan voimajohtauksella lisääntyy (luvaton) moottorikelkailu talvella/kevättalvella. Tämä aiheuttaa rauhattomuutta ja voi ohjata poroja kulkemaan kelkkajäljillä.

Hankealueella rakennettavaan ja parannettavaan tiestöön sekä tuulivoimaloiden perustuksiin tarvitaan suuret määrät soraa tai muuta maa-ainesta. Maa-ainesten ottaminen poronhoitoalueelta lisää poronhoidon laidunmenetyksiä, mikä myös on yksi energiantuotannon kumulatiivisista vaikutuksista.

YVA-ohjelma

Ympäristölle aiheutetut muutokset vaikuttavat aina poronhoitoon. Poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten asianmukaiseen selvittämiseen ja huomioon ottamiseen suunnittelussa ohjaa paitsi poronhoitolaki, myös YVA-laki sekä alueella voimassa ja vireillä olevat maakuntakaavat.

Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset tulee arvioida riittävän laajasti. Selvitysalueena tulee olla koko hankealueen paliskunnat ja lähemmin hankealueen paliskuntien osan poronhoito. Arvioinnissa tulee selvittää hankealueen ja vaikutusalueen merkitys paliskunnan poronhoidolle eli paljonko poroja laiduntaa ja käsitellään poronhoitotöissä alueilla mihinkin aikaan vuodesta. Arvioinnissa tulee selvittää hankkeen rakennelmien (voimalat, voimajohto, tiestö ym.) ja toimintojen vaikutukset porolaitumiin (määrä, laatu), porojen laidunten käyttöön, poronhoitotoimintaan (muuttuminen/vaikeutuminen, turvallisuusriskit ym.) ja poronhoidon järjestämiseen. Lisäksi poroille aiheutuvia vahinkoja (liikenne, rakentaminen, tippuva jää) tulee selvittää. Myös hankkeen vaikutukset porotalouteen, sekä sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset alueen poronhoitoon tulee arvioida. Vaikutusten arvioinnissa tulee selvittää sekä suorat että välilliset vaikutukset. Kokonaisvaikutusten arviointiin tulee tehdä myös arviointi siitä, mistä hankkeen tarvitsemat maa-ainekset otetaan. Vaikutusten arvioinnissa tulee käsitellä niin rakentamisen aikaiset kuin toiminnan aikaisetkin vaikutukset sekä mahdolliset toiminnan jälkeiset pysyvät vaikutukset. Myös hankkeen yhteisvaikutusten selvittäminen muiden paliskuntien alueille suunniteltujen tuulivoima-alueiden kanssa on välttämätöntä. Menettelyssä tulee etsiä toimenpiteitä haitallisten vaikutusten estämiseen, lieventämiseen ja kompensointiin yhteistyössä alueen poronhoidon harjoittajien kanssa. Poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten seuranta on syytä suunnitella YVA-menettelyn aikana.

YVA-ohjelmassa on kuvattu yleisesti hankealueen poronhoidon nykytilaa. Kuvaus on puutteellinen, sillä se ei kuvaa riittävästi sanallisesti hankealueen merkitystä paliskuntien poronhoidolle kuten, miten porojen laidunnus ja laidunkierto tapahtuu, miten alueen porot käsitellään eri vuodenaikoina, miten ja mihin aikaan alueelle sijoittuvia poronhoidon rakenteita käytetään jne. Poronhoidon nykytilan kuvausta on tarpeen täydentää YVA-selostukseen. Vasta kunnollisen nykytilan selvityksen jälkeen voidaan peilata hankkeen aiheuttamia muutoksia poronhoidon nykytilaan ja arvioida vaikutustyypeittäin vaikutuksia ja niiden merkittävyyttä.

Paikkatietoanalyysijä, tilastoja ja tieteellistä tutkimustietoa pohjoismaista tulee hyödyntää arvioinnissa. Paliskuntia on syytä haastatella alueen merkityksestä ja poronhoitoon kohdistuvista vaikutuksista. Lisäksi hankkeessa tulee kartoittaa yhteistyössä paliskuntien kanssa keinoja estää haitallisia vaikutuksia sekä vähentää niitä vaikutuksia, joita ei ole mahdollista estää. Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset on tunnistettu merkittäviksi, joten niiden asianmukaiseen ja osallistavaan arviointiin tulee varata konsultille riittävät resurssit.

Hanke sijoittuu osittain valtion maille, ja niitä koskee PHL 53 §:n neuvotteluvelvollisuus. Yksityismaille sijoittuvissa hankkeissa on myös käyty elinkeinojen yhteensovittamiseksi em. lakisääteisen neuvottelun tyyppisiä neuvotteluita, joista saadut kokemukset ovat olleet hyviä. Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että hyvä neuvottelukäytäntö tarkoittaa sitä, että neuvottelut aloitetaan riittävän aikaisessa vaiheessa, tasapuolisin tiedoin ja että neuvotteluiden lähtökohtana on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa. Ensimmäinen PHL 53 §:n kaltainen neuvottelu on käyty YVA-ohjelman nähtävillä olon aikana ja niitä on syytä jatkaa selostusvaiheessa sekä kaavoituksen aikana. Myös muuta vuorovaikutusta on syytä tehdä.

Hankkeessa korostuu tarve arvioida yhteisvaikutuksia tuotannossa olevan Nuolivaaran tuulivoima-alueen kanssa. Myös Sallan paliskunnan puolelle sijoittuva Portin tuulivoimahanke

laajennussuunnitelmiseen on otettava yhteisvaikutusten arvioinnissa huomioon. Kumulatiivisista vaikutuksista ainakin Hirvasniemen paliskuntaan sijoittuvat pumppuvoimalahankkeet tulee ottaa huomioon.

Hankkeella ei ole esitetty vaihtoehtoja, joten niiden vertailua ei voi tehdä.

Lopuksi

Alueen maakuntakaavasta tulee määräyksiä, jotka YVA-lain ja poronhoitolain kanssa edellyttävät erityistä poronhoidon huomioon ottamista suunnittelussa ja sen toimintaedellytysten turvaamista. YVA-menettelyssä tulee arvioida asianmukaisesti poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset paliskunnille. Hankkeessa tulee arvioida myös kumulatiiviset ja yhteisvaikutukset alueelle suunniteltujen muiden tuulivoima-alueiden ja muun maankäytön kanssa. YVA:n aikana tulee etsiä keinoja haittojen estämiseen ja lieventämiseen yhteistyössä paliskuntien kanssa.

Alueelle rakentuvien tuulivoimateollisuusalueiden ja hankkeiden yhteisvaikutukset ja niiden vaikutus poronhoidon harjoittamiseen huolestuttaa Hirvasniemen paliskuntaa ja Paliskuntain yhdistystä. Hirvasniemen paliskunnan kanta hankkeeseen on kielteinen.

Tuulivoiman rakentamisesta ja toiminnasta aiheutuvat haitat tulee pyrkiä estämään ja lieventämään sekä korvata haitat ja menetyksen alueen paliskunnille täysimääräisesti. Hankkeen vaikutusten kompensoinnista ja seurannasta tulee sopia viimeistään kaavamenettelyn aikana. YVA- ja kaavamenettelyn aikana on syytä neuvotella paliskuntien kanssa PHL 53 §:n mukaisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Marja Anttonen, etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi, +358 40 1247422

Viitteet

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology* 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellesmann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology* 30: 1527-1540.

Skarin, A., Sandström, P., Alam, M. (2018). Out of sight of wind turbines—Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution* 2018; 1-14.

Skarin, A., Sandström, P., Niebuhr B.B., Alam, M. & S. Adler (2021). Renar, renkötsel och vindkraft. Vinter- och barmarksbete. Rapport 7011. Naturvårdverket. 126 s.

ma/ao